

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет медичний

Кафедра педіатрії

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з науково-педагогічної роботи
Едуард БУРЯЧКІВСЬКИЙ
" 01 " _____ 09 _____ 2024 р

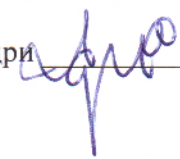
МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ КОМПОНЕНТИ

Факультет медичний, курс 5

Навчальна компонента - «ПЕДІАТРІЯ»

Затверджено:
Засіданні кафедри педіатрії
Одеського національного медичного університету

Протокол № 1 від " 29 " _____ 08 _____ 2024 р.

Завідувач кафедри Микола АРЯЄВ

Перезатверджено:

Засідання кафедри педіатрії

Одеський національний медичний університет

Протокол № 1 від 26 08 2025 р.

Завідувач кафедри Микола АРЯЄВ

Розробники:

проф. Микола АРЯЄВ, доцент Віктор БРЮКОВ, доцент Лариса КАПЛІНА, доцент Людмила СЕНЬКІВСЬКА, доцент Роман ПАПІНКО, доцент Максим ФЕДІН, доцент, доктор філософських наук Дарія КОЛОМІЄЦЬ, к.мед.н Коропець В.В., асистент Любов БРАТКОВА

Примітка. У разі публікації методичних розробок як самостійної друкованої праці вчена рада факультету надає рекомендацію до друку за наявності двох рецензій, одна з яких зовнішня — від рецензента іншого закладу вищої освіти.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Змістовий модуль №3 «Хвороби ендокринної системи у дітей»

Практичне заняття 16.

Тема 8. Цукровий діабет у дітей. Захворювання статевих залоз та наднирників у дітей. Ожиріння у дітей.

Цукровий діабет у дітей: визначення, етіологія, патогенез, класифікація, клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування, профілактика, прогноз. Хронічні ускладнення цукрового діабету у дітей. Цукровий діабет у дітей: Гострі ускладнення Гіперглікемічна кетоацидотична та гіпоглікемічна коми у дітей: причини виникнення, патогенез, клініка, діагностика, диференціальна діагностика, надання невідкладної допомоги, профілактика Захворювання статевих залоз та наднирників у дітей.

Практичне заняття 17.

Тема 8. Цукровий діабет у дітей. Захворювання статевих залоз та наднирників у дітей. Ожиріння у дітей.

Захворювання статевих залоз (затримка та прискорення статевого розвитку, невизначена стать) та наднирників у дітей (адрено-генітальний синдром, хронічна надниркова недостатність). Етіологія, патогенез, класифікація, клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування, профілактика, прогноз. Ожиріння у дітей. Визначення, етіологія, патогенез, класифікація, клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування, профілактика, прогноз.

Практичне заняття 18.

Тема 9. Захворювання щитовидної залози та гіпоталамо-гіпофізарної системи, у дітей.

Захворювання щитовидної залози у дітей. Класифікація захворювань щитовидної залози у дітей. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, диференціальна діагностика дифузного токсичного зобу, гіпотиреозу, автоімунного тиреоїдиту, ендемічного зобу у дітей

Практичне заняття 19.

Тема 9. Захворювання щитовидної залози та гіпоталамо-гіпофізарної системи, у дітей.

Лікування, профілактика та прогноз дифузного токсичного зобу, гіпотиреозу, автоімунного тиреоїдиту, ендемічного зобу у дітей. Невідкладна допомога при тиреотоксичній кризі у дітей.

Практичне заняття 20.

Тема 9. Захворювання щитовидної залози та гіпоталамо-гіпофізарної системи, у дітей..

Захворювання гіпоталамо-гіпофізарної системи, у дітей. Етіологія, патогенез, класифікація, клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування, профілактика, прогноз

Мета: Опанування здобувачем вищої освіти знань і формування елементів професійних компетентностей в галузі педіатрії з підрозділу ендокринологія

Тема 8. Цукровий діабет у дітей. Захворювання статевих залоз та наднирників у дітей. Ожиріння у дітей..

Цукровий діабет у дітей: визначення, етіологія, патогенез, класифікація, клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування, профілактика, прогноз. Гострі та хронічні ускладнення цукрового діабету у дітей. Гіперглікемічна кетоацидотична та гіпоглікемічна коми у дітей: причини виникнення, патогенез, клініка, діагностика,

диференціальна діагностика, надання невідкладної допомоги, профілактика.

Захворювання статевих залоз (затримка та прискорення статевого розвитку, невизначена стать) та наднирників у дітей (адрено-генітальний синдром, хронічна надниркова недостатність). Етіологія, патогенез, класифікація, клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування, профілактика, прогноз. Ожиріння у дітей. Визначення, етіологія, патогенез, класифікація, клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування, профілактика, прогноз.

Тема 9. Захворювання щитовидної залози та гіпоталамо-гіпофізарної системи, у дітей.

Класифікація захворювань щитовидної залози у дітей. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування, профілактика та прогноз дифузного токсичного зобу, гіпотиреозу, аутоімунного тиреоїдиту, ендемічного зобу у дітей. Невідкладна допомога при тиреотоксичній кризі у дітей. Захворювання гіпоталамо-гіпофізарної системи, у дітей. Етіологія, патогенез, класифікація, клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування, профілактика, прогноз.

Основні поняття:

Тема 8. Визначення етіології, патогенезу цукрового діабету у дітей. Визначення класифікації цукрового діабету. Визначення клініки цукрового діабету у дітей. Встановлення діагнозу цукровий діабет. Визначення принципів лікування цукрового діабету. Визначення профілактики та прогнозу цукрового діабету. Визначення гострих та хронічних ускладнень цукрового діабету у дітей. Встановлення діагнозів гіперглікемічна, кетоацидотична та гіпоглікемічна коми у дітей: причини виникнення, патогенез, клініка, діагностика, диференціальна діагностика, надання невідкладної допомоги, профілактика.

Визначення захворювання статевих залоз у дітей. Встановлення діагнозу затримка та прискорення статевого розвитку, невизначена стать у дітей: етіологія, патогенез, класифікація, клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування, профілактика, прогноз. Визначення захворювань наднирників у дітей. Встановлення діагнозу адрено-генітальний синдром, хронічна надниркова недостатність: етіологія, патогенез, класифікація, клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування, профілактика, прогноз. Визначення ожиріння у дітей: етіологія, патогенез, класифікація, клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування, профілактика, прогноз.

Обладнання: манекен дитини, пацієнт за темою заняття (за наявністю).

Тривалість кожного заняття 2 години

План:

1. Організаційні заходи (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація здобувачів вищої освіти щодо вивчення теми).

2. Контроль опорного рівня знань:

Тема 8. Етіопатогенез цукрового діабету. Класифікація цукрового діабету. Клініка, діагностика, диференційна діагностика цукрового діабету. Лікування цукрового діабету: інсулінотерапія. Гіперглікемічна кетоацидотична та гіпоглікемічна коми: етіопатогенез, класифікація, клініка, діагностика, диференційна діагностика, невідкладна допомога. Профілактика та прогноз ЦД. Захворювання статевих залоз (затримка та прискорення статевого розвитку, невизначена стать) та наднирників у дітей (адрено-генітальний синдром, хронічна надниркова недостатність).

Тема 9. Класифікація захворювань щитовидної залози у дітей. Етіологія, патогенез, клініка,

діагностика, диференційна діагностика, лікування, профілактика дифузного токсичного зобу. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування, профілактика гіпотиреозу. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування, профілактика аутоімунного тиреоїдиту. Невідкладна допомога при тиреотоксичному кризі у дітей. Етіопатогенез, клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування, профілактика різних клінічних форм патології росту (екзогенно-конституціональної, гіпофізарної, соматогенної). Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування нецукрового діабету у дітей.

Тема 10. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування хвороби Іценка — Кушинга. Етіопатогенез, клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування, профілактика різних клінічних форм ожиріння. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування, профілактика різних клінічних форм адреногенітального синдрому. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування, профілактика різних клінічних форм хронічної недостатності надниркових залоз. Захворювання статевих залоз (затримка та прискорення статевого розвитку, невизначена стать): етіологія, патогенез, клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування, прогноз. Визначення ожиріння у дітей: етіологія, патогенез, класифікація, клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування, профілактика, прогноз.

Тема 9. Визначення захворювань щитовидної залози у дітей. Встановлення діагнозу дифузного токсичного зобу у дітей: етіологія, патогенез, класифікація, клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування, профілактика, прогноз. Встановлення діагнозу гіпотиреозу у дітей: етіологія, патогенез, класифікація, клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування, профілактика, прогноз. Встановлення діагнозу аутоімунного тиреоїдиту у дітей: етіологія, патогенез, класифікація, клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування, профілактика, прогноз. Встановлення діагнозу ендемічного зобу у дітей: етіологія, патогенез, класифікація, клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування, профілактика, прогноз. Надання невідкладної допомоги при тиреотоксичній кризі у дітей. Визначення захворювань гіпоталамо-гіпофізарної системи у дітей: етіологія, патогенез, класифікація, клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування, профілактика, прогноз.

Формування професійних вмінь, навичок (оволодіння навичками комунікації, клінічного огляду, визначення схеми лікування, проведення лабораторного дослідження тощо) оволодіння навичками:

1. Огляду та клінічного обстеження дитини з ендокринними захворюваннями.
2. Оцінки фізичного розвитку дитини за номограмами сигмальних відхилень згідно віку.
3. Оцінки психомоторного розвитку дитини згідно віку.
4. Оцінки статевого розвитку дитини згідно віку за Тенером.
5. Пальпації шкіри, підшкірної клітковини, м'яких тканин, живота, судин.
6. Перкусії легень, серця, живота.
7. Аускультативні дослідження легень, серця, живота.
8. Вимірювання артеріального тиску на верхніх та нижніх кінцівках з оцінкою за центильними номограмами відповідно зросту.
9. Визначення характеристик та частоти пульсу.
10. Оцінки стану свідомості.
11. Оцінки даних лабораторних досліджень (загальний аналіз крові, ліпідограма, рівень глюкози крові, тести з навантаженням, рівень глікованого гемоглобіну).

12. Вирішення клінічних ситуаційних задач, відпрацювання навичок огляду пацієнта, демонстрація та відпрацювання навичок виконання маніпуляцій за переліком 5, інструктаж та відпрацювання навичок на стимуляційних муляжах, тренувальні вправи з діагностики найбільш поширених геморагічних захворювань у дітей.
4. **Підбиття підсумків:** тестування, диференційний залік (наприкінці модулю).
5. **Список рекомендованої літератури** (основна, додаткова, електронні інформаційні ресурси):

Основна:

1. Клінічна педіатрія: навчальний посібник: у 2 т. Т. 2 / М. Л. Аряєв, Л. І. Сеньківська, Н. Г. Лотиш та ін. – Одеса : Олді+, 2025. – 222 с.
2. Неонатологія: підручник у 3 т. / Т. К. Знаменська, Ю.Г. Антипкін, М.Л. Аряєв та ін.; за ред. Т.К. Знаменської. Львів: Видавець Марченко Т.В., 2020, Т. 1. 407 с; Т. 2. 455 с.; Т 3. 379 с.
3. Педіатрія. Диференційна діагностика. Невідкладні стани. М.Л.Аряєв, Н.В.Котова, О.О. Зелинський [та інш.]; за редакцією Аряєва М.Л., Котової Н.В. Одеса : ОНМедУ. – 2017. – 280 с.

Додаткова

1. Aryayev M, Senkivska L and Lowe JB (2021) Psycho-Emotional and Behavioral Problems in Children With Growth Hormone Deficiency. *Front. Pediatr.* 9:707648. doi: 10.3389/fped.2021.707648, SCOPUS, Квартиль Q1
2. Аряєв М. Л., Сеньківська Л. І. Якість життя дітей з дефіцитом гормону росту: значення клінічних, психоемоційних та соціо-демографічних факторів/ Аряєв М. Л., Сеньківська Л. І. // Проблеми ендокринної патології. – 2021. – №3 (Т75). – С. 7–13. <https://doi.org/10.21856/j-PEP.2021.3.01>, SCOPUS, Квартиль Q4
3. Senkivska L, Aryayev M. Compliance and barriers to growth hormone therapy in children. *Pediatrics Polska - Polish Journal of Paediatrics.* 2021;96(3). – С.181-184. DOI: <https://doi.org/10.5114/polp.2021.109303> SCOPUS, Квартиль Q4
4. Аряєв М. Л., Сеньківська Л. І. Домашнє і шкільне насильство щодо низькорослих дітей з дефіцитом гормону росту/ Аряєв М. Л., Сеньківська Л. І. // Медичні перспективи. – 2021. – №3 (Т26). – С. 125–131. DOI: <https://doi.org/10.26641/2307-0404.2021.3.242113> SCOPUS, Квартиль Q 4
5. Сеньківська Л. І., Аряєв М. Л. Клінічна та ауксологічна характеристика дефіциту гормону росту у дітей південного регіону України / М. Л. Аряєв, Л. І. Сеньківська. // Вісник Вінницького національного медичного університету. – 2021. – № 1 (Т 25). – С. 40–44. DOI: 10.31393/reports-vnmedical-2021-25(1)-07
6. Сеньківська Л. І. Програма виявлення дефіциту гормону росту у дітей Одеського регіону / Л. І. Сеньківська // Современная педиатрия. – 2018. – № 7. – С. 34–38.
7. Аряєв М. Л. Клініко-епідеміологічна характеристика низькорослості дітей Одеського регіону / М. Л. Аряєв, Л. І. Сеньківська // Современная педиатрия. - 2017. - № 6. - С. 36-40.
8. Наказ МОЗ України № 1269 від 05.06.2019 «Екстрена медична допомога: догоспітальний етап. Новий клінічний протокол».
9. UK standards for Paediatric Endocrinology, January 2019.

Електронні інформаційні ресурси

1. <http://moz.gov.ua>– Міністерство охорони здоров'я України
2. www.ama-assn.org – Американська медична асоціація / American Medical Association
3. www.oapn.od.ua- ГО "Одеська Асоціація лікарів-педіатрів та неонатологів"
4. www.who.int – Всесвітня організація охорони здоров'я
5. www.dec.gov.ua/mtd/home/ - Державний експертний центр МОЗ України
6. <http://bma.org.uk>– Британська медична асоціація
7. www.gmc-uk.org- *General Medical Council (GMC)*
8. www.bundesaerztekammer.de – Німецька медична асоціація
9. https://www.who.int/workforcealliance/members_partners/member_list/ipa/en/ - Міжнародна асоціація педіатрів / International Pediatric Association (IPA).
10. https://ginasthma.org/wp-content/uploads/2024/05/GINA-2024-Strategy-Report-24_05_22_WMS.pdf GINA Global Initiative For Asthma. 2024
11. https://kdigo.org/wp-content/uploads/2017/02/KDIGO-2021-Glomerular-Diseases-Guideline_English_LN-2024-Update.pdf KDIGO 2021 Clinical Practice Guideline for the Management of Glomerular Diseases
12. <https://aamsmedacademy.com/> American Academy of Medical Sciences (AAMS)
13. <https://nam.edu/> The **National Academy of Medicine (NAM)**
14. <https://cutt.ly/utqqt7I> Підручник Нельсона з педіатрії - електронна книга Elsevier на VitalSource, 21-ше видання
15. <https://www.amazon.com/Averys-Neonatology-Pathophysiology-Management-Pathophysiology/dp/1451192681>